

Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 30.09.2023

Система недержавного пенсійного забезпечення (далі – НПЗ) становить третій рівень пенсійної системи. Її розбудова здійснюється починаючи з 2004 року після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Основу такої системи становлять недержавні пенсійні фонди.

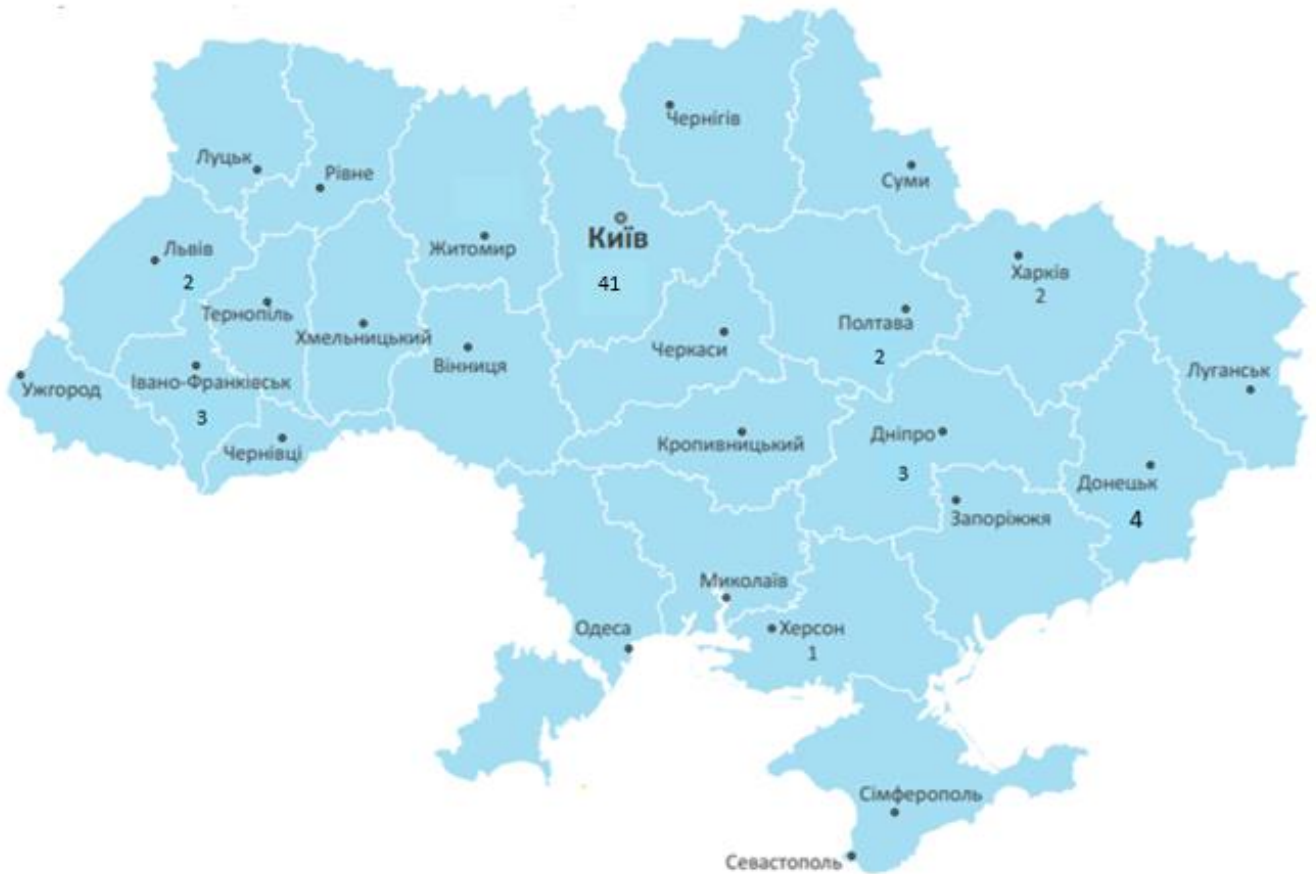
Основною метою інвестування пенсійних активів є отримання учасниками недержавного пенсійного забезпечення додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат разом із забезпеченням дохідності пенсійних активів вище рівня інфляції та залучення довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації економіки.

Станом на 30.09.2023 в Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 63 недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ) та 19 адміністраторів НПФ (довідково: станом на 30.09.2022 у Державному реєстрі налічувалось 63 НПФ та 19 адміністратори). При цьому, слід зазначити, що аналітична інформаційна довідка сформована за даними 19 адміністраторів щодо діяльності 58 діючих недержавних пенсійних фондів.

Крім того, міститься інформація про 1 одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду (*отримав ліцензію на провадження діяльності з адміністрування такого недержавного пенсійного фонду та відповідно до законодавства не потребує внесення до Державного реєстру фінансових установ*).

Згідно з даними, наданими адміністраторами на виконання вимог Положення про порядок складання, подання та оприлюднення адміністратором недержавного пенсійного фонду адміністративних даних, у тому числі звітності з недержавного пенсійного забезпечення, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку 23 липня 2020 року № 379, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 04 вересня 2020 року за № 847/3513, недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 8 регіонах України (Рис.1). Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 41, або 70,7% від загальної кількості діючих НПФ.

Рис. 1. Територіальний розподіл НПФ (шт.)

Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення проведено на підставі поданих звітних даних станом на 30.09.2023.

Основні показники діяльності НПФ, згідно з поданими звітними даними, та темпи їх приросту наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Станом на 30.09.2021	Станом на 30.09.2022	Станом на 30.09.2023	Темпи приросту, %	
				станом на 30.09.2022/ станом на 30.09.2021	станом на 30.09.2023/ станом на 30.09.2022
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	93,4	96,1	96,6	2,9	0,5
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	889,7	888,7	886,8	-0,1	-0,2
Загальна вартість активів НПФ, млн. грн.	3 788,6	4 024,7	4 684,0	6,2	16,4
Пенсійні внески, всього, млн. грн.	2 555,0	2 773,1	2 979,9	8,5	7,5
у тому числі:					
- від фізичних осіб	390,6	487,0	584,4	24,7	20,0
- від фізичних осіб-підприємців	0,3	0,3	0,3	0,0	0,0
- від юридичних осіб	2 162,6	2 273,3	2 382,7	5,1	4,8
Пенсійні виплати, млн. грн.	1 240,8	1 416,9	1 608,3	14,2	13,5
Кількість учасників, що отримали/отримують пенсійні виплати, тис. осіб	89,0	91,5	93,3	2,8	2,0
Сума інвестиційного доходу, млн. грн.	2 870,2	3 149,5	3 871,0	9,7	22,9
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн. грн.	2 360,3	2 565,3	3 208,1	8,7	25,1
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн. грн.	509,9	584,2	662,9	14,6	13,5

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Станом на 30.09.2023 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено **96,6 тис. шт. пенсійних контрактів**.

Структура пенсійних контрактів станом на 30.09.2023:

- з вкладниками – фізичними особами – 89,9 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,1 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 6,6 тис. шт.

Збільшення кількості пенсійних контрактів станом на 30.09.2023 пов'язане зі збільшенням пенсійних контрактів з фізичними особами. Так:

- *порівняно зі станом на 30.09.2022* збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.09.2023 становило 0,7 % (0,6 тис. шт.), при цьому зменшення з юридичними особами – 1,5% (0,1 тис. шт.).

- *порівняно зі станом на 30.06.2021* збільшення кількості контрактів з фізичними особами станом на 30.06.2023 становило 3,9% (3,4 тис. шт.), при цьому зменшення з юридичними особами – 2,9% (0,2 тис. шт.).

Пенсійні контракти станом на 30.09.2023 укладено з **89,2 тисячі вкладників**, з яких:

- юридичні особи – 2,0 тисячі, або 2,2% від загальної кількості вкладників,
- фізичні особи – 87,2 тисячі, або 97,8%.

Кількість вкладників станом на 30.09.2023 **збільшилася** порівняно з аналогічним періодом 2022 року **на 0,6%** (0,5 тис. вкладників) та станом на 30.09.2022 порівняно з аналогічним періодом 2021 року кількість вкладників **збільшилася на 3,0%** (2,6 тис. вкладників).

Довідково:

- *станом на 30.09.2022 кількість вкладників становить 88,7 тисячі, з яких юридичні особи становили 2,0 тисячі вкладників, фізичні особи – 86,7 тисячі вкладників;*
- *станом на 30.09.2021 – 86,1 тисячі вкладників, з яких юридичні особи становили 2,1 тисячі вкладників, фізичні особи – 84,0 тисячі вкладників.*

Загальна кількість вкладників за період з 30.09.2022 по 30.09.2023 зросла за рахунок збільшення кількості вкладників фізичних осіб на 0,6%.

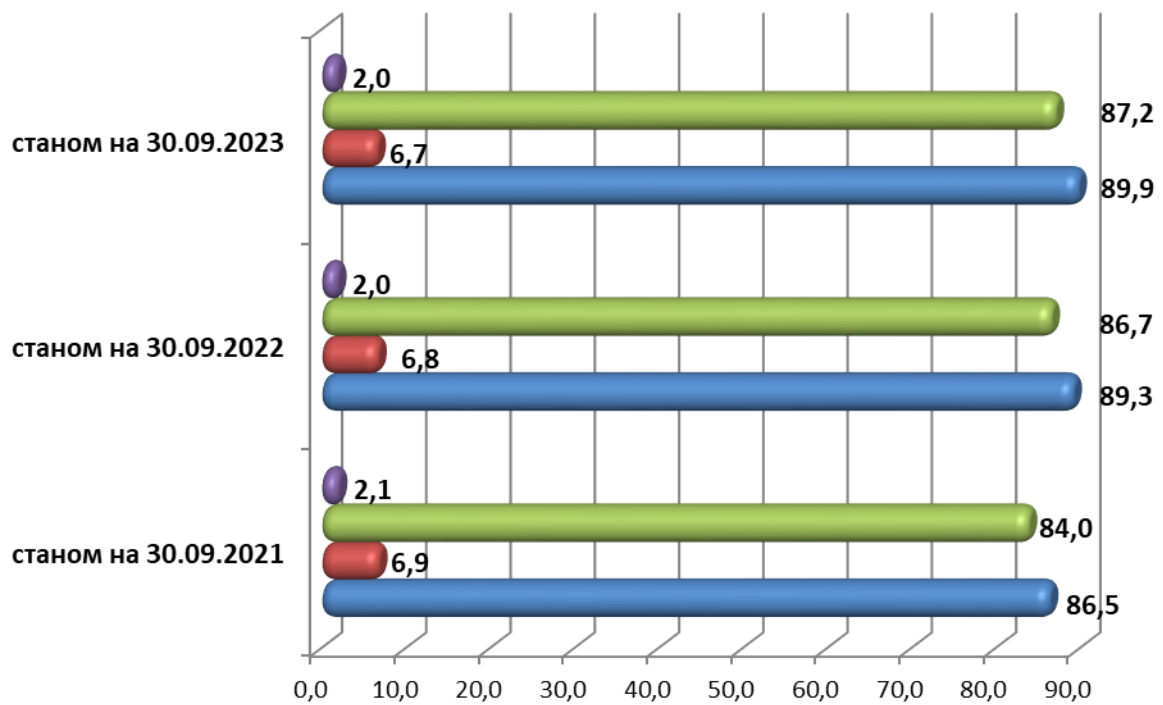
Таблиця 2

Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

Показник	Од. ви- міру	Станом на			Приріст станом на 30.09.2022/ станом на 30.09.2021 (%)	Приріст станом на 30.09.2023/ станом на 30.09.2022 (%)
		30.09.2021	30.09.2022	30.09.2023		
Кількість вкладників юридичних осіб	тис. осіб	2,1	2,0	2,0	-4,8	0,0
Кількість вкладників фізичних осіб	тис. осіб	84,0	86,7	87,2	3,2	0,6
Загальна кількість вкладників	тис. осіб	86,1	88,7	89,2	3,0	0,6
Кількість укладених пенсійних контрактів з юридичними особами	тис. шт.	6,8	6,7	6,6	-1,5	-1,5
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами-підприємцями	тис. шт.	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів з фізичними особами	тис. шт.	86,5	89,3	89,9	3,2	0,7
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	тис. шт.	93,4	96,1	96,6	2,9	0,5

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Рис. 2. Динаміка кількості укладених пенсійних контрактів та кількості вкладників

■ Вкладники - юр. особи та фіз. особи - підприємці, тис. осіб

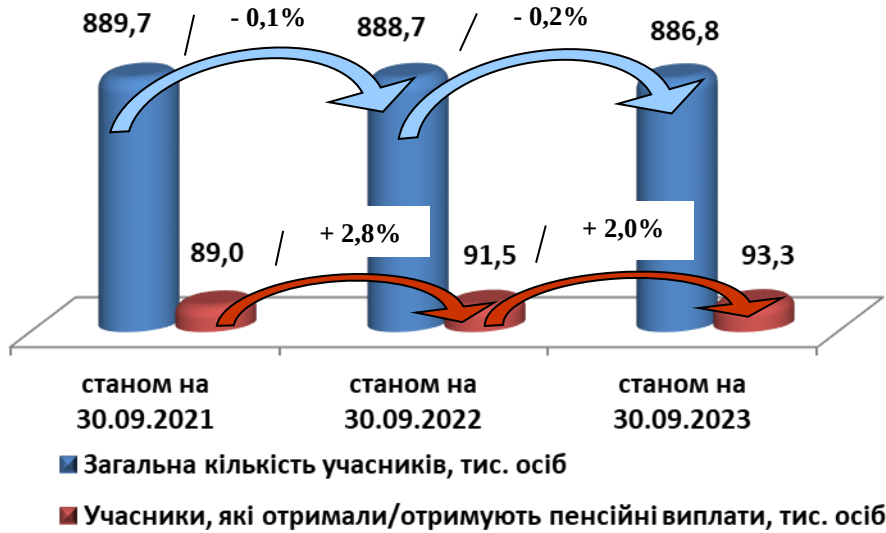
■ Вкладники - фізичні особи, тис. осіб

■ Пенсійні контракти з юр. особами та фіз. особами - підприємцями, тис. шт.

■ Пенсійні контракти з фіз. особами, тис. шт.

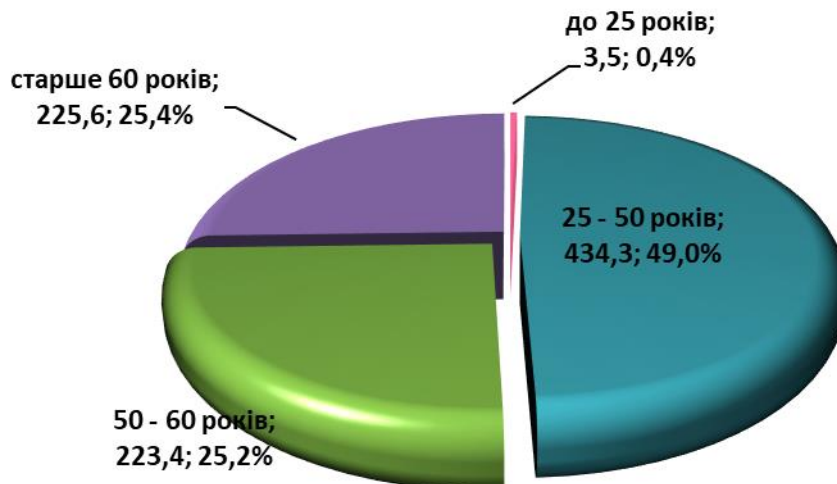
Станом на 30.09.2023 загальна кількість учасників **НПФ** становила **886,8 тис. осіб** (станом на 30.09.2022 – 888,7 тис. осіб), з яких отримали/отримують пенсійні виплати **93,3 тис. осіб** (10,5% від загальної кількості учасників).

Рис. 3. Динаміка кількості учасників недержавних пенсійних фондів

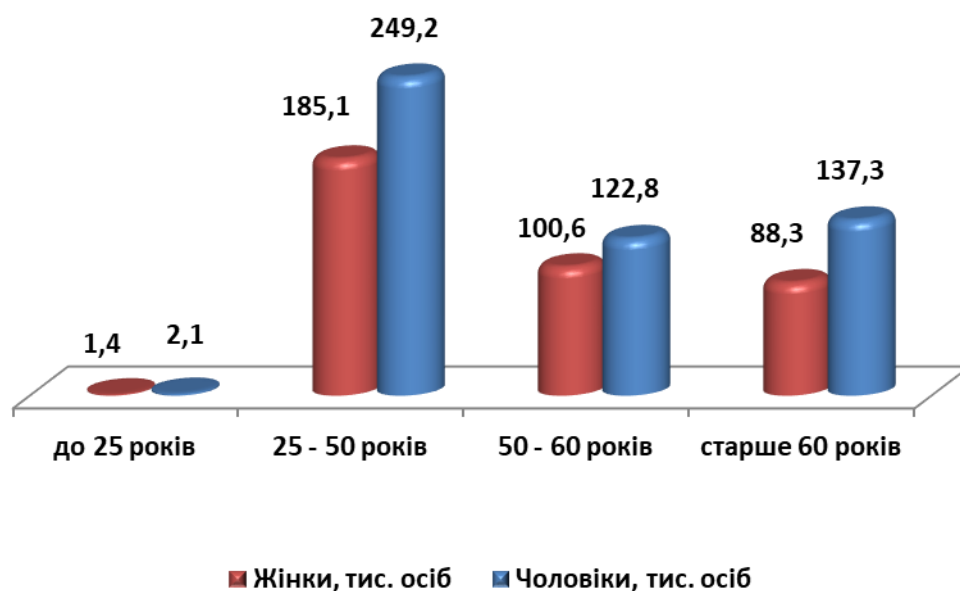
Станом на 30.09.2023 переважну більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 49,0%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 25,2%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 25,4%, вікової групи до 25 років – 0,4% (Рис. 4).

Рис. 4. Розподіл учасників НПФ за віковими групами (тис. осіб) станом на 30.09.2023

На рисунку 5 відображено кількість учасників НПФ (за статевою ознакою в розрізі вікових груп).

Рис. 5. Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 30.09.2023

Таблиця 3

Кількість учасників НПФ за статевою ознакою у розрізі вікових груп станом на 30.09.2023

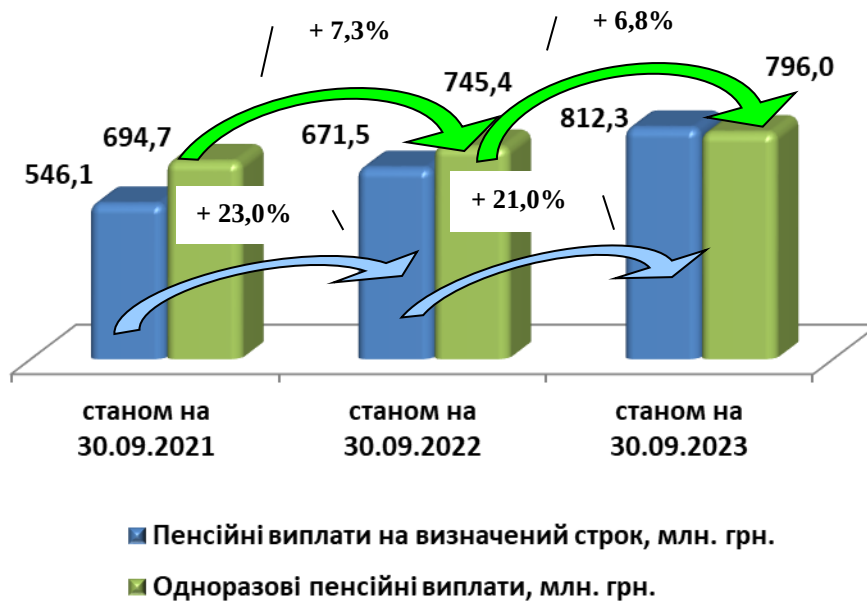
Вікова група	Од. виміру	Ж	Ч	Всього	Питома вага від вікової категорії, %	
					жінок	чоловіків
до 25 років	тис. осіб	1,4	2,1	3,5	40,0	60,0
25-50 років	тис. осіб	185,1	249,2	434,3	42,6	57,4
50-60 років	тис. осіб	100,6	122,8	223,4	45,0	55,0
старше 60 років	тис. осіб	88,3	137,3	225,6	39,1	60,9
Всього	тис. осіб	375,4	511,4	886,8	42,3	57,7

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел

Як видно з рисунка 5, у кожній віковій групі більшість становлять чоловіки, а саме 57,7% від загальної кількості учасників НПФ. Причому у віковій групі старше 60 років їхня кількість перевищує кількість жінок у 1,6 разу.

Пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) станом на 30.09.2023 становили **1 608,3 млн. грн.**, що на 13,5% більше в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року (Рис. 6), при цьому одноразові виплати зросли на 6,8%, пенсійні виплати на визначений строк – на 21,0%.

Рис. 6. Динаміка пенсійних виплат

Таблиця 4

Динаміка пенсійних виплат

Показник	Од. виміру	Станом на			Приріст станом на 30.09.2023/ станом на 30.09.2022, (%)
		30.09.2021	30.09.2022	30.09.2023	
Одноразові пенсійні виплати	млн. грн.	694,7	745,4	796,0	6,8
Пенсійні виплати на визначений строк	млн. грн.	546,1	671,5	812,3	21,0
Всього	млн. грн.	1 240,8	1 416,9	1 608,3	13,5

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел гривневого еквівалента

Сукупно недержавними пенсійними фондами станом на 30.09.2023 було здійснено пенсійних виплат (одноразових та на визначений строк) **93,3 тисячі учасників**, тобто 10,5% від загальної кількості учасників, які отримали/ отримують пенсійні виплати.

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему НПЗ, є сплачені **пенсійні внески**.

Сума пенсійних внесків станом на 30.09.2023 становить 2 979,9 млн. грн., **збільшившись** на 7,5% (206,8 млн. грн.) в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року. Порівняно зі станом на 30.09.2021 сума пенсійних внесків станом на 30.09.2022 збільшилась на 8,5% (218,1 млн. грн.).

У загальній сумі пенсійних внесків станом на 30.09.2023 основну частину, або 80,0%, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на які припадає 2 382,7 млн. грн.

На збільшення суми пенсійних внесків станом на 30.09.2023 вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 20,0% (97,4 млн. грн.) та від юридичних осіб — на 4,8% (109,4 млн. грн.).

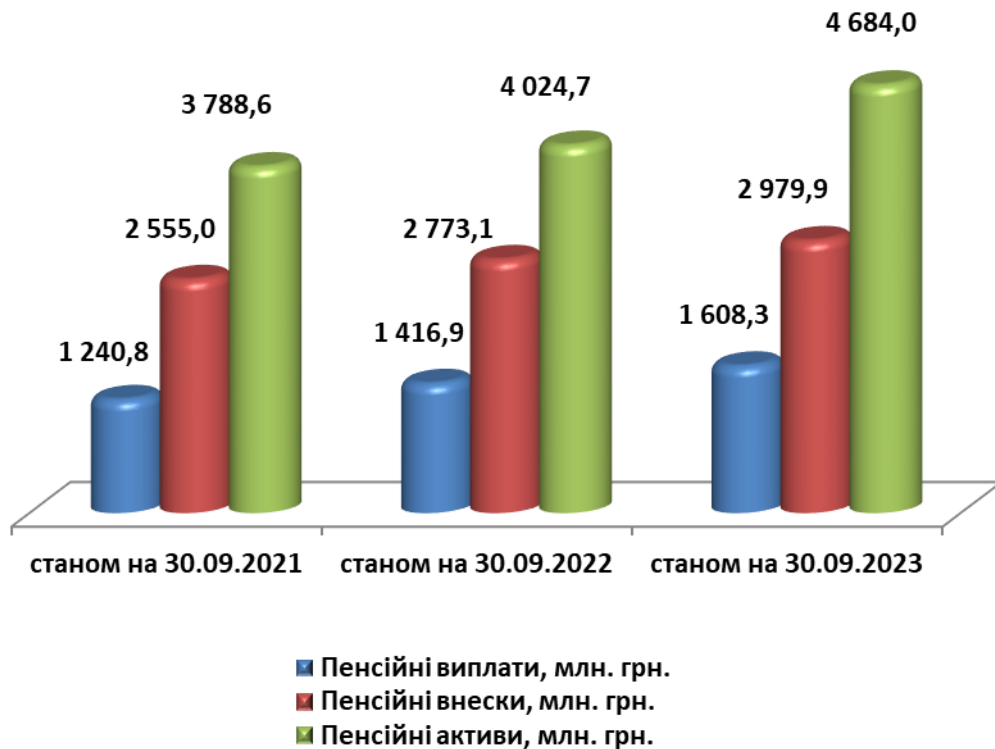
На збільшення суми пенсійних внесків станом на 30.09.2022 вплинуло збільшення суми пенсійних внесків від фізичних осіб на 24,7% (96,4 млн. грн.) та від юридичних осіб — на 5,1% (110,7 млн. грн.).

Середній розмір пенсійного внеску за 9 місяців 2023 року на одного вкладника:

- юридичну особу та фізичну особу - підприємця становить **41 600,79 гривні**;
- фізичну особу становить **891,36 гривні**.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, станом на 30.09.2023 становила **4 684,0 млн. грн.**, що на 16,4%, або на 659,3 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2022 року та на 23,6%, або на 895,4 млн. грн. більше в порівнянні з аналогічним періодом 2021 року (Рис. 7).

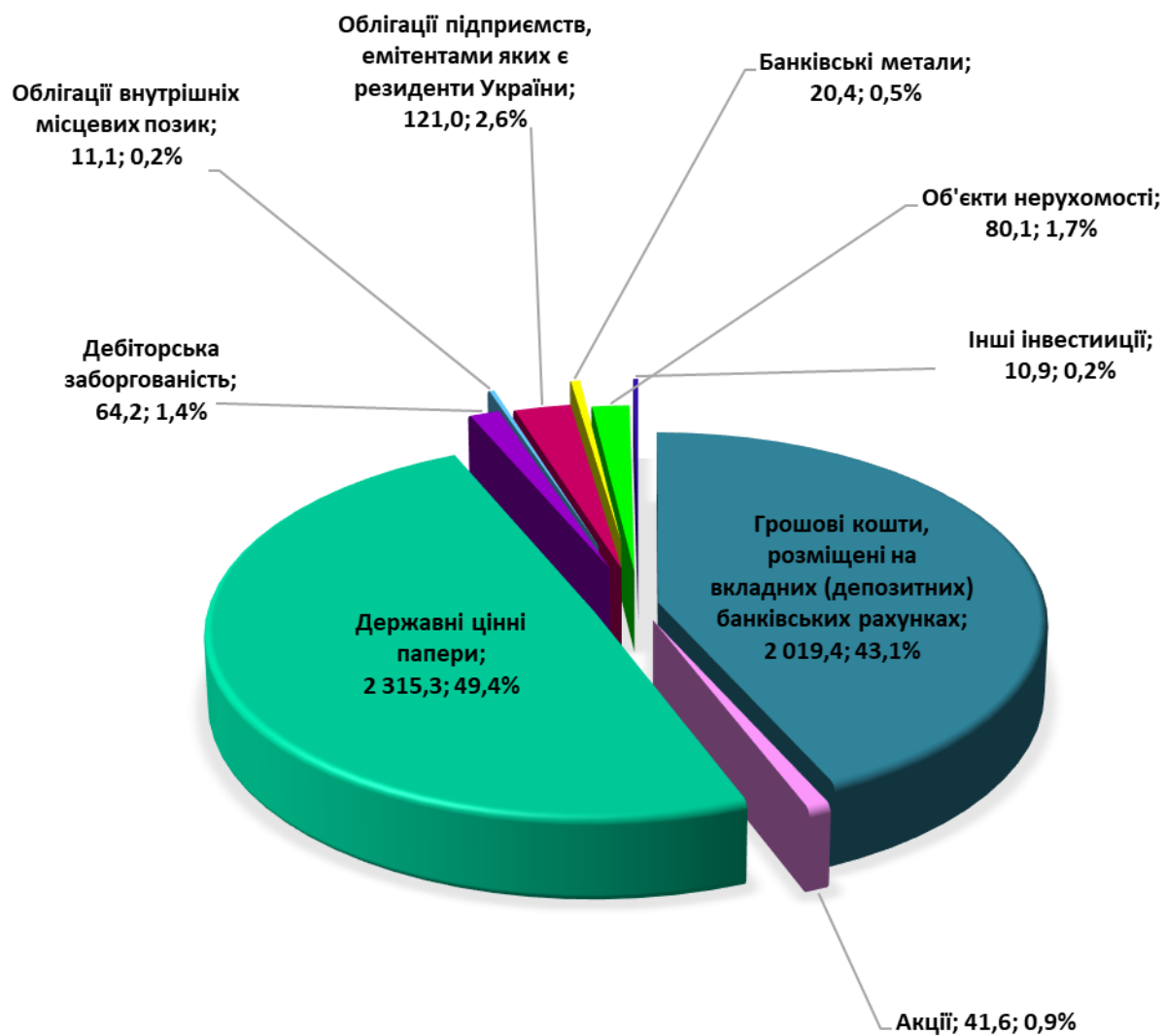
**Рис. 7. Динаміка основних показників системи НПЗ
(млн. грн.)**

Для НПФ властиво формувати портфель, до якого входять об'єкти інвестування з мінімальним ступенем ризику. Тому особливого значення набуває вибір інвестиційних інструментів, використовуючи які НПФ зможуть забезпечити захист грошових коштів населення від інфляційних процесів і при цьому отримувати визначений приріст капіталу.

Станом на 30.09.2023 переважними напрямками інвестування пенсійних активів стали державні цінні папери (49,4%), грошові кошти на рахунках у банках (43,1% інвестованих активів), облігації підприємств, емітентами яких є резиденти України (2,6%), об'єкти нерухомості (1,7%), дебіторська заборгованість (1,4%) (Рис. 8).

**Рис. 8. СТРУКТУРА ІНВЕСТИОВАНИХ ПЕНСІЙНИХ АКТИВІВ
СТАНOM НА 30.09.2023 МЛН. ГРН.**

Таблиця 5

Динаміка структури інвестованих пенсійних активів

Назва активу	Станом на 30.09.2022		Станом на 30.09.2023		Приріст станом на 30.09.2023/ станом на 30.09.2022, (%)
	Загальна вартість, млн грн	Відсоток від загальної суми активів, %	Загальна вартість, млн грн	Відсоток від загальної суми активів, %	
Державні цінні папери	1 913,8	47,6	2 315,3	49,4	21,0%
Грошові кошти	1 468,1	36,5	2 019,4	43,1	37,6%
Облігації підприємств	326,2	8,1	121,0	2,6	-62,9%
Об'єкти нерухомості	109,4	2,7	80,1	1,7	-26,8%
Дебіторська заборгованість	57,6	1,4	64,2	1,4	11,5%
Акції	53,7	1,3	41,6	0,9	-22,5%
Інші інвестиції	10,2	0,3	10,9	0,2	6,9%
Облігації внутрішніх місцевих позик	72,2	1,8	11,1	0,2	-84,6%
Банківські метали	13,5	0,3	20,4	0,5	51,1%
Всього:	4 024,7	100,0	4 684,0	100,0	16,4%

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятичних чисел гривневого еквівалента

Метою інвестування пенсійних активів є, насамперед, збереження пенсійних заощаджень громадян. Стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є більш консервативною, ніж у інших фінансових установ. Тому, вже досить тривалий період, основними напрямками інвестування НПФ залишаються державні цінні папери та грошові кошти, розміщені на депозитах.

Станом на 30.09.2023 відбувся приріст вкладень в банківські метали (на 51,1%), в грошові кошти на рахунках у банках (на 37,6%), в державні цінні папери (на 21,0%), також збільшилася дебіторську заборгованість (на 11,5%), інші інвестиції (на 6,9%). При цьому, значно зменшився обсяг вкладень в облігації внутрішніх місцевих позик (на 84,6%), облігації підприємств (на 62,9%), в об'єкти нерухомості (на 26,8%), в акції (на 22,5%).

Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів, станом на 30.09.2023 становив 3 871,0 млн. грн., збільшившись у порівнянні зі станом на 30.09.2022 на 721,5 млн. грн., або на 22,9%.

Витрати, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 30.09.2023 зросли на 13,5 % у порівнянні з аналогічним періодом 2022 року і в цілому за час існування пенсійних фондів становлять **662,9 млн. грн.**

За період з 30.09.2022 по 30.09.2023 такі витрати зросли на 13,5% (78,7 млн. грн.), у тому числі за рахунок надання послуг з управління активами НПФ на 41,6 млн. грн. (13,0%), з адміністрування НПФ на 27,9 млн. грн. (15,0%), послуг зберігача на 5,9 млн. грн. (15,9%), проведення планових аудиторських перевірок на 2,2 млн. грн. (18,2%), пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами на 0,6 млн. грн. (8,8%), інших послуг, надання яких передбачено чинним законодавством з недержавного пенсійного забезпечення на 0,5 млн. грн. (2,1%) (довідково: станом на 30.09.2022 такі витрати становили 584,2 млн. грн.).

Структура цих витрат станом на 30.09.2023 зображена на рисунку 9.

Рис. 9. Структура витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів станом на 30.09.2023 млн. грн.

Таблиця 6

Динаміка структури витрат, що відшкодовуються, за рахунок пенсійних активів

Витрати	Од. виміру	Станом на		Відхилення		Питома вага, (%)
		30.09.2022	30.09.2023	млн. грн.	%*	
Винагорода за надання послуг з адміністрування НПФ	млн. грн.	185,5	213,4	27,9	15,0	32,2
Винагорода за надання послуг з управління активами НПФ	млн. грн.	318,8	360,4	41,6	13,0	54,4
Оплата послуг зберігача	млн. грн.	37,2	43,1	5,9	15,9	6,5
Оплата послуг з проведення планових аудиторських перевірок НПФ	млн. грн.	12,1	14,3	2,2	18,2	2,1
Оплата послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третіми особами	млн. грн.	6,8	7,4	0,6	8,8	1,1
Оплата інших послуг, надання яких передбачено чинним законодавством з недержавного пенсійного забезпечення	млн. грн.	23,8	24,3	0,5	2,1	3,7
Загальна сума витрат, що відшкодовані за рахунок пенсійних активів	млн. грн.	584,2	662,9	78,7	13,5	100,0

* Розрахунок здійснено на підставі даних, округлених до десятинних чисел гривневого еквівалента

Основна частина витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, станом на 30.09.2023 припадає на оплату послуг з управління активами недержавних пенсійних фондів – 54,4% та адміністрування НПФ – 32,2% (від загальної суми витрат). Витрати на оплату: послуг зберігача, який здійснює відповідальне зберігання активів пенсійного фонду становили 6,5%; інших послуг, надання яких передбачено чинним законодавством з недержавного пенсійного забезпечення – 3,7%; послуг з проведення планових аудиторських перевірок НПФ – 2,1%; послуг, пов'язаних із здійсненням операцій з пенсійними активами, які надаються третім особам – 1,1% від загальної суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів.